

**VODE^KI PRINCIPI ZA INFORMIRAVE,
KONSULTIRAVE I U^ESTVO NA
JAVNOSTA VO IZGOTVUVAVETO NA
POLITIKATA I ZAKONODAVSTVOTO**

Informirawe, konsultirawe i javno u~estvo na grajanite vo izgotvuvaweto na politikata i zakonodavstvoto

Voved

Anga`iraweto na grajanite vo izgotvuvaweto na politikata e klu~en element na dobroto vladeewe. Vo slednite godini va`no e Vladata da bara, vo zemjata, seopfatni izvori za informacii, respektivni i potencialni re{enija so cel kontinuirano da go podobri kvalitetot na odlukite koi }e treba da gi donese. Vakviot pristap }e pridonese za podobruvawe na doverbata na javnosta vo Vladata, }e go podobri kvalitetot na demokratijata i }e go zajakne grajanskiot kapacitet.

So tekot na vremeto, koga }e se izgotvi novoto zakonodavstvo so cel da gi zadovolji novite barawa, vnatre{ni i nadvore{ni i }e vlijae vrz site aspekti na `ivotot, osobeno e va`no za Makedonija, kako i nasekade, da se integriraat javnite zalo`bi vo procesot na izgotvuvawe na politikata i da se odgovori na o~ekuvawata na grajanite deka }e se soslu{aat i zemat vo predvid nivnite mislewa vo sekoj del od `ivotot.

Ovoj voved i vode~kite principi dadeni podolu se za:

- mo`nosta za informirawe na onie ~ii `ivoti }e bidat pod vlijanie od dejstvata prezemeni od strana na Vladata;
- konsultacii so lu{eto od site oblasti na `iveeweto; i
- postojano u~estvo na javnosta vo ovoj proces.

Preporaki

So ovoj voved i so slednite vode~ki principi se prepora~uva Vladata da obezbedi:

- informaciiite za nejinite aktivnosti da se celosni, objektivni, sigurni, relevantni, pristapni i razbirlivi;
- konsultaciiite da imaat jasna cel i pravila so koi }e se definiraat ograni~uvawata na primenata na dol`nostite na Vladata da gi zemat vo predvid zalo`bite na grajanite;

- participacijata predviduva dovolno vreme i fleksibilnost so koi }e se ovozmo`i zgolemuwane na brojot na novi idej i predlozi od strana na grajanite kako i mehanizmi za nivno integrirawe vo procesot na izgotvuvaweto na politikata na Vladata.

Idnina

Intenzivniot razvoj, vo celiot svet, na takanare~enoto "informativno op{testvo" e fakt na sekojdnevnoto `iveewe, pa zatoa, vladite, nasekade, so zgolemen intenzitet, se dol`ni da se prilagodat na novite informativni i komunikaciski tehnologii (IKT) i da se podgotvat za pogolema i pobrza interakcija so svoje grajani. U{te pove}e, zemjite i administraciite, kako na lokalno, taka i na nacionalno nivo, treba da bidat "vo ~ekor". Podobro porano otkolku podocna, vo sekoja zemja, treba da se investiraat soodvetno vreme i resursi vo izgradbata na jaka pravna, politi~ka i institucionalna ramka, treba da se razvijat soodvetni pomagala i postojano da se vr{i evaluacija na anga`manot na grajanite. Na ova pole, politi~arite zaedno so visokite javni rakovodni lica treba da gi poka`at svoje zalo`bi i vode~kite sposobnosti.

Ovoj prira~nik

Ovoj del od tekstot se koncentrira na informiraweto kako ednonaso~en odnos koj istovremeno go opfa}a "pasivniot" pristap kon informaciite po barawe na javnosta kako i "aktivnite" merki prezemeni od strana na Vladata i lokalnite vlasti za davawe na informacii. Pristapot kon informaciite bara zdravo zakonodavstvo i jasni institucionalni mehanizmi za negova primena i nezavisni kontrolni institucii i sudstvo za negovoto sproveduvawe.

Se prepora~uva javnosta da gi znae i razbira svoje prava i da bide spremna i sposobna da postapuva spored niv (primenuva). Vo isto vreme, "pravoto da znae" treba da bide usoglaseno so individualното pravo na privatnost i potrebata za za~uvuvawe na doverlivosta vo slu~aj koga otkrivaweto na informaciite e protiv javniot interes. Ovoj balans na pravoto za pristap, za{titata na privatnosta i ograni~uvawata na oficijalnata doverlivost, *osobeno poslednoto*, }e bide zna~aen predizvik.

Konsultiraweto, od druga strana, e dvonaso~en odnos vo koj grajanite i davaat fidbek (povratna informacija) na Vladata. Ovde se razgleduvaat i konsultiraweto i u~estvuvaweto. Vo ovoj del od tekstot, nie nakratko }e gi opfatime pridobivkite od konsultiraweto i u~estvuvaweto.

Spored toa prepora~uvame Vladata da gi definira pra{awata (problemite) okolu koi treba da se konsultira, da gi utvrdi pra{awata i da rakovodi so toj proces, a javnosta traba da se pokani da pridonese so svoite zabele{ki i mislewa.

Vakvoto aktivno participirawe treba da se sostoi od partnerstvo so vladata vo koe lu]eto treba aktivno da se anga`iraat vo definiraweto na procesot i sodr`inata na izgotvuvaweto na politikata. So ova treba da obezbedi ednakva pozicija na site grajani vo utvrduvaweto na agendata, so predlagawe na politi~ki opcii i oblikuvawe na politi~kiot dijalog – nikoga{ ne zaboravaj}i deka odgovornosta za kone~na odluka ili formulirawe na politikata pa]a na Vladata.

Za pogolema idna korist na zemjata, prepora~uvame vlastite da go prepoznaat kapacitetot na grajanite za nezavisna debata i generirawe na politi~kite opcii. Podednakvo e va`no Vladata da zeme u~estvo vo postavuvaweto na agendata i da obezbedi zaedni~ki generiranite predlozi da se zemat vo predvid pri donesuvaweto na kone~nite odluki.

Osnovni preduslovi

Povtorno naglasuvame deka pristapot kon informaciite e osnoven preduslov za anga`irawe na javnosta i deka Makedonija treba da go sledi primerot na se pogolemiot broj na zemji kade se doneseni zakoni za sloboda na informirawe (ZSI). Vo zemjite~lenki na OECD, na primer, pove}e od 80% od ~lenkite imaat zakonodavstvo za pristap kon informaciite. Ovde i nasekade, obemot, kvantitetot i kvalitetot na obezbedenoto vladino informirawe na javnosta e vo golema merka zgolemeno. I pokraj otporot od strana na mnogu krugovi i regresivni interesi, silno se prepora~uva zemjata da ne zaostanuva na ova pole.

Kreirawe na informaciite, konsultacii i aktivno u~estvo vo izgotvuvaweto na politikata

Prvotni korak za uspešno kreiranje na informacijske, konsultativne i aktivno udeležstvo vo izgotvuvaweto na politikata e jasno da se definira celta na izvršuvawe, a vrz osnova na celnata grupa, je bide identifikuvana i alatkata koja je se odbere. Celnite grupi moze da gi sočinuvaat, na primer: site građani, selski opštini, mladi, rabotnici od odredena industrija, kompaniski promoteri. Samo edna edinstvena alatka ne moze da se koristi soodvetno vo sekoja situacija. Izborot na alatkite isto taka je zavisi od dostapnosta na finansiskite i človeški resursi, voljata, vremeto i sposobnostite.

Važno e da se zapomni deka duri i “pasivniot” pristap kon informaciite bara alatki koi je im ovozmožat na građanite da go najdat ona što go baraat, na primer: katalozite i indeksite mora da bidat dostapni za polesen pristap kon informaciite. Kako što veje se slučuva, “aktivnoto” obezbeduvawe na informacii moze da se izvede preku sredstvata za godišni izveštai, brošuri i letoci. Metodite na dostavuvawe moze da bidat direktni – informativni centri, besplatni telefonski broevi, ili indirektni – medijumska pokrienost, reklamirawe, građanski asocijacii kako posrednici.

Isto taka se preporučuva Vladata da go podobri i intenzivira koristeweto na različni alatki za da dobie fidbek (povratni informacii) od poširok broj na građani za prašawata od politikata – mislewe za glasaweto i anketite – ili za predlog na politiki ili zakoni – period za komentari i zabeleški pred podgotovkata na zakonot ili pred usvojuvaweto kako finalna verzija. Vladata treba da ja preispita upotrebata na drugi konsultativni alatki (sredstva), so koi je se obezbedi povisoko nivo na interakcija. Kako primeri na vakvite alatki bi pretstavuvale: javno soslučuvawe, fokusni grupi, listi na građani, rabotilnici, modeli prezemeni od mnogu drugi zemji. So cel da se angažira javnosta vo deliberacijata na politikata i da se pottikne aktivno udeležstvo, potrebno e da se koristat sredstva, koi je go olesnat udeležeweto, debatata i podgotovkata na konkretni predlozi. Vo ovie sredstva spačaat: građanski forumi, koncenzusni konferencii, građanska porota.

IKT - i

Denes, IKT - i nudat ogromni mo`nosti, kako na Vladata, taka i na javnosta. Ovde, kako i vo drugite zemji, postoji mo`nost za transformacija na odnose. Mnogu vladi denes go prepoznavaat potencijalot na IKT i rabotat na premostuvaweto na "digitalno odvojuvawe" so cel da utvrdat dali site nejnini grajani se "on line" ili ne, prodol`at da u`ivaat ednakvi prava da u`estvuvaat vo javnata sfera. Niz celiot svet, se po`esto se koristi praksata da se obezbedat pogolem broj na on-line informacii preku web - stranite i portalite. Ova e samo prviot `ekor. Vtoriot `ekor treba da bide koristeweto na IKT - i za fidbek i sovetuvawe so pomo{ na e-mail adresi na veb-sajtot na Vladata , e-mail listi, on-line komunikacija. Nekoi zemji vovedoa on-line alatki za da gi anga`iraat grajanite vo podgotovkata na politikata – on-line grupi za diskusija, interaktivni igri, i tn. Sekako deka za vakviot pristap se potrebni vreme i pari, i nezavisno kolku e posakuvan, nedostatokot od celosno koristewe na IKT - i ne treba da se iskoristi kako opravduvawe so cel da se izbegne koristeweto na drugite potradicionalni metodi za razmena na informacii, a koi bea spomenati pogore.

Rezime

Celta na ovoj del od tekstot e na kratko da se istakne va`nosta na dobroto vladeewe za:

- pogolema transparentnost vo izgotvuvaweto na politikata;
- pogolema odgovornost na direktnoto javno kontrolirawe i nadgleduvawe;
- zasilen legitimitet vo procesot na vladinoto odlu`uvawe;
- podobar kvalitet na politikata na odlu`uvawe vrz osnova na po{irok obem na informativni izvori i
- povisoko nivo na implementirawe i pribli`uvawe so pomo{ na zgolemuvawe na javnata svest za politikite i u`estvoto vo nivnoto formulirawe.

Vo ponatamo{niot tekst gi utvrdivme Vode`kite principi kako poddr{ka za gorespomenatite preporaki.

Vode~ki principi

1. Zalo`bi

Rakovodeweto i silnite zalo`bi za informirawe, konsultirawe i aktivno u~estvo vo podgotovkata na politikata se neophodni na sekoe nivo – od strana na politi~arite, visokite rakovoditeli i javnite oficijalni lica.

2. Prava

Mora da se postavat cvrsti temeli vo zakonot ili politikata za pravoto na grajanite da imaat pristap kon informaciite, da obezbedat povratni informacii, da bidat konsultirani i da zemat aktivno u~estvo vo podgotovkata na politikata. Dol`nostite na Vladata da im odgovorat na grajanite vo koristeweto na nivnite prava mora jasno da bidat utvrdeni. Nezavisnite institucii za kontrola ili neкои drugi, ekvivalentni na niv, se osnovni za sproveduvawe na ovie prava.

3. Jasnost

Celite i ograni~uvawata do informiraweto, konsultiraweto i aktivnoto u~estvo vo tekot na izgotvuvaweto na politikata treba dobro da se definiraat od samiot po~etok. Respektivnite ulogi i odgovornosti na grajanite (vo svoite vlo`uvawa) i Vladata (vo odlu~uvaweto za koe taa e odgovorna) mora na site da im bidat jasni.

4. Vreme

Konsultiraweto na javnosta i nejzinoto aktivno u~estvo treba da bidat zastapeni {to e mo`no porano vo politikiot proces za da se ovozmo`i pogolem obem na politiki re{enija za da se zabrza i da se podobrat {ansite za uspe{no implementirawe. Mora da se obezbedi soodveten vremenski period za konsultirawe so cel participacijata da bide efikasna. Potrebni se informacii vo site fazi na politikiot ciklus.

5. Objektivnost

Informaciite obezbedeni ili dadeni od strana na Vladata vo tekot na podgotvuvaweto na politikata mora da bidat objektivni, celosni i dostapni. Site gra|ani treba da imaat podednakov tretman vo ostvaruvaweto na svoite prava za pristap do informaciite i u~estvoto (participacijata).

6. Resursi

Potrebni se soodvetni finansiski i tehni~ki resursi so cel javното informirawe, konsultirawe i aktivnoto u~estvo vo izgotvuvaweto na politikata da bidat efikasni. Na Vladinite oficijalni lica mora da im se obezbedi soodvetna sposobnost, upatstvo i obuka, kako i organizaciona kultura za poddr{ka na nivnite napori.

7. Koordinacija

Inicijativite za informirawe, barawata za povratni informacii i konsultiraweto so gra|anite treba da bidat koordinirani preku Vladinite oddelenija so cel zajaknuvawe na upravuvawe so znaeweto, da se obezbedi politika koherentnost, da se izbegne povtoruvaweto i da se namali rizikot od "konsultaciski zamor" pomeju gra|anite i zdru`enijata na gra|anite. Naporite za koordinacija ne treba da dovedat do namaluvaweto na kapacitetot na vladinite oddelenija pri obezbeduvaweto na inovacii i fleksibilnost.

8. Odgovornost

Vladata e obvrazana da gi zeme vo predvid vlo`uvawata na grajanite koi gi dobiva preku povratni informacii, javnoto konsultirawe i aktivnoto u~estvo. Merките so koi se obezbeduva otvorenost, transparentnost i podlo`nost na nadvore`na kontrola i nadgleduvawe se osnovni za podobruvawe na sevkupnata odgovornost na Vladata.

9. Evaluacija

Na Vladite im se potrebni alatki, informacii i kapacitet za evaluacija na svojata rabota pri obezbeduvaweto na informacii, konsultacii i anga`irawe na grajanite so cel da se prilagodi na novite barawa i promenetite uslovi vo izgotvuvaweto na politikata.

10. Aktivno grajanstvo

Vladite ima pridobivki od aktivnosta na grajanite i od dinami~noto op{testvo i tie mo`at da prezemat konkretni akcii da go olesnat pristapot kon informaciiite i u~estvoto, da ja podignat svesta, da ja zajaknat grajanskata edukacijata i sposobnostite na grajanite, kako i da ja poddr`at nadgradbata na kapacitetot kaj zdru`enijata na grajanite.